

MENNESKERET & VRANG

DEN DANSKE HELSINKI KOMITÉ FOR MENNESKERETTIGHEDER

Uskøn valgkamp

Af Karsten Fledelius

Fra et menneskeretssynspunkt har det ikke været nogen tilfredsstillende valgkamp. Udlændingspørgsmål har været i fokus, men flygtninge og indvandrere, kultur og religion, velfærd og anstændighed er blevet blandet sammen i debatten. Et nyt parti er blevet dannet med det formål at give afviste asylansøgere, som ikke kan vende hjem, bedre forhold, men samme parti afviser at blive del af en "rød blok", som rummer en andengenerations kandidat for Enhedslisten, som giver åbent udtryk for sin muslimske tro i offentligheden. Men vil Naser Khader, der går til valg på sloganet "Streng men retfærdig" (asylpolitik), så hellere støtte en statsminister, som hævder, at hvis asylansøgerne slippes ud af flygtningecentrene og får mulighed for at få arbejde, vil Danmark blive en magnet for flygtninge og et offer for menneskesmuglere?

Socialdemokratiets leder benægtede i debatten med statsministeren, at det ville blive resultatet af "venstrefløjens politik". Men da hun i sit partis valgudsendelse tirsdag 6. november blev spurgt, hvad hun ville stille op, hvis der pludselig stillede 10.000 flygtninge op ved Danmarks grænser, lød svaret "Det vil aldrig ske!" Hun fik spørgsmålet igen fra journalisten, med samme afvisende resultat, begrundet med at "vi har jo fred i Europa!".

Det er betegnende for debatklimate i dagens Danmark, at Helle Thorning Smith ikke svarede: "Det kommer da an på hvorfor de kommer, hvad de er på flugt for, og i hvilken tilstand de er?" Men det er tankevækkende, at det netop i disse måneder er 15 år siden, at Danmark og andre lande blev taget på sengen af store flygtningestrømme fra det tidligere Jugoslavien, mennesker på flugt for etnisk udrensning og det, der var endnu værre. Det blev til langt mere end 10.000. Dengang tog man imod flygtningene, og forsøgte så at håndtere situationen bedst muligt. Som man også skal i henhold til FN's flygtningekonvention.

Det var ikke, fordi der ikke dengang var problemer med indvandring og flygtninge. Faktisk havde daværende justitsminister Erik Ninn-Hansen (K) i 1980'erne admini-

streret imod gældende lov vedr. familiesammenføring for tamilske flygtninge fra Sri Lanka, og hans partifæller, herunder statsministeren, havde holdt hånden over ham. Da højesteretsdommer Hornslets rapport forelå i januar 1993, gik statsminister Schlüter af og overlod magten til oppositionen, som nu havde flertal i Folketinget. Når han ikke udskrev valg, var det bl.a. for ikke at gøre valget til et udlændingevalg.

Man kan roligt konstatere, at denne form for tilbageholdenhed ikke eksisterer i dag. Og at kredse i udlandet, som tidligere så op til Danmark som et humanitært foregangsland med en høj profil på menneskeretsområdet, har en noget anden opfattelse af os i dag. Næsten alle partier er i dag med til at fastholde billedet af et hovedrigt land, som er meget nervøst for at blive tvunget til at dele sin velfærd med andre. Et land der ville blive skyllet væk af indvandrerbølger, hvis vi åbnede blot den mindst sprække i vort panser. Og hvis identitet føles truet af et muslimsk mindretal på 3%, som oven i købet er dybt splittet i religiøse retninger og etniske grupper, og hvoraf mange er lige så sekulariserede som flertallet af den øvrige befolkning. Dertil kommer så terrortruslen, som der tales meget om, selv om Danmark indtil videre heldigvis kun har oplevet symbolske angreb som flagafbrændinger og handelsboykot.

Alligevel har tiden op til valget vist nye tendenser. Stadig flere danske borgere har artikulert ubehag ved ikke mindst de afviste asylansøgere børns vilkår i flygtningecentrene. Søren Krarups voldsomme angreb på børnenes forældre for kynisk og følelseskoldt at bruge dem som redskaber i deres eget forsøg på at sikre sig fast ophold i Danmark, har fremkaldt forargede modreaktioner. Der er vækst i kravene om mere anstændighed i håndteringen af asylansøgere og deres familier, og det har givet genlyd i valgkampen.

Det viser, at det ikke primært er hos politikerne, man i dag skal finde de vigtigste forkæmpere for mere anstændighed, det er hos borgerne. Vi har alle et medansvar for, at det 60-år for FN's erklæring om menneskerettighederne, vi står på tærskelen til,

virkelig kommer til at stå i menneskerettighedernes tegn.

Det vil være dybt tragisk, hvis den stadigt stigende velfærd fortsat skal øge afstanden til den respekt for enkeltmennesket, uanset hvor det kommer fra, som blev fastslået i 1948 efter Anden Verdenskrigs rædsler. Rædsler vi blev mindet om af bombardementerne, fordrivelserne og massakrerne på Balkan i 1990'erne. Vi ydede en indsats over for de eksjugoslaviske flygtninge i 1990'erne. Men den største indsats for flygtningene og de fordrevne blev ydet i de fattige nabolande, hvis befolkninger åbnede deres hjem for flygtningene uden smålig skelen til, hvor meget de selv havde.

At vi selv kunne komme i deres sted, kan følgende konkrete historie illustrere: En af mine gode venners far var politimand under Besættelsen og blev 1944 sendt i tysk koncentrationslejr. Han havde næsten intet at leve af i Buchenwald, hvor han var blevet indsat. Men en dag, da han stod og arbejdede, var der i nærheden nogle russiske krigsfanger, som delte deres fangerationer. Da de så, at den danske KZ-fange ikke havde noget at spise, indbød de ham til at spise med. Det glemte fangen aldrig, og det gav ham en varig kærlighed til det russiske folk. For disse russere havde været så storsindede, at de delte det lidet, de havde, med ham som intet havde.

Det er i sidste ende det enkelte menneske, som har ansvaret for opretholdelsen af menneskerettighederne og udfoldelsen af menneskelig anstændighed. ■

Kolofon

Nyhedsbladet Menneske RET & VRANG udgives af Den Danske Helsinki Komite, som er en selvstændig frivillig organisation, der arbejder for styrkelse af demokrati, menneskerettigheder og mindretalsbeskyttelse i OSCE-regionen. Komiteen er medlem af The International Helsinki Federation for Human Rights/IHF, der er paraplyorganisation og internationalt sekretariat for 41 nationale Helsinki Komiteer.

Nyhedsbladet bringer artikler om menneskerettighedsspørgsmål i Danmark og andre OSCE-lande, artikler om Den Danske Helsinki Komites egne projekter, nyheder fra andre nationale Helsinki Komiteer, fra IHF samt fra relaterede menneskerettighedsorganisationer for at skabe opmærksomhed om menneskerettighedsproblemer.

Nyhedsbladet udkommer 4 gange om året. Indlæg og bidrag kan sendes til redaktionen:

Den Danske Helsinki Komite

Gothersgade 89

1123 København K

E-mail: main@helsinki-komiteen.dk

Internet: www.helsinki-komiteen.dk

Artikler og bidrag tegner ikke nødvendigvis Komiteens og redaktionens holdninger.

Redaktion: Ole Richter (ansvarlig overfor presseloven), Niels Groth, Henrik Døcker, Mads Fleckner og Helle Elgaard.

Oplag: 200.

Tryk og layout:

Plæhn Grafisk ApS, København.

ISSN: 1604-6854.

Bestyrelse

November 2007

Karsten Fledelius, Formand
Universitetslektor, cand.mag.

Torben Ishøy, Næstformand
Læge

Gerd Battrup
Universitetslektor, cand.jur.

H.H. Brydenscholt
Pens. Landsdommer

Gitte Seeberg
MF, Cand.jur.

Tue Magnussen
Informationschef

Mads Fleckner
Stud.Scient.soc

Ole Richter
Sekretariatsleder, cand.jur

INTERNATIONAL
 HELSINKI
FEDERATION FOR
HUMAN RIGHTS

Rådgivende Komité:

Alken, Ib
Altschuler, Finn
Andersen, Ole Stig
Barfoed, Niels
Bennedsen, Dorte
Bille, Grete
Blinkenberg, Lars
Christensen, Arne Piel
Døcker, Henrik
Elmquist, Bjørn
Estrup, Jørgen
Gelfer-Jørgensen, Mirjam
Gjellerod, Henning
Groth, Niels
Gulmann, Claus
Gunnarsen, Ruth
Hvidt, Kristian
Jakobsen, Kepinska M.
Jerichow, Anders
Krag, Helen
Langebæk, Steen
Mottelson, Ben
Nikqi, Riza
Nørgaard, Per
Pedersen, Klaus C.
Pundik, Herbert
Rubow, Caroline
Rytlander, Tom
Severinsen, Hanne
Siesby, Erik
Trolle, Eskild
Weissmann, Vladimir
Aakjær, Keld

Indholdsfortegnelse

Nyt fra IHF	4
Press Release	4
Beretning fra IHF <i>Af Karsten Fledelius, formand for DHK</i>	5
Ytringsfrihed og terrorisme <i>af Mikael Lyngbo</i>	6
Staternes folkeretlige pligter har mange forbehold <i>Af Henrik Døcker, Journalist</i>	7
Har demokrati en chance i Hviderusland? <i>af Eva Dragheim</i>	10
Putin beskytter russerne mod valgobservatører <i>Af Aleksander Friis, cand.mag</i>	12
Menneskeretskavalkade <i>ved Henrik Døcker, Journalist</i>	13
Morten Kjærum i fokus – men væk fra ”orkanens øje” <i>Af Henrik Døcker, Journalist</i>	15
Kommentar <i>Af Sune Skadegård Thorsen, Advokat</i>	17
Hvad sker der i sekretariatet? <i>Af Ole Richter</i>	18
Hvem er i sekretariatet?	18

Nyt fra IHF

Denne gang må vi desværre meddele, at det nye fra Den Internationale Helsinki Føderation i Wien ikke er godt nyt.

For nylig blev det afsløret, at IHF er blevet bedraget af en ansat. Det er sket over nogle år. Generalsekretær Aron Rhodes og IHF's bestyrelse er trådt tilbage, IHF's formand Ulrich Fischer fungerer som leder af organisationen.

Den årlige IHF generalforsamling, der afholdtes i Helsinki i dagene 15.-18. november, fik derved et særligt præg. Vor formand Karsten Fledelius deltog naturligvis i denne vigtige generalforsamling, og her er hans beretning..

Vi bringer her den udsendte pressemeddelelse fra IHF samt Karsten Fledelius' beretning fra generalforsamlingen.

**INTERNATIONAL
HELSINKI
FEDERATION FOR
HUMAN RIGHTS**

Press Release

The International Helsinki Federation for Human Rights held its 25th anniversary and its General Assembly in Helsinki 15-18 November, 2007, in the city of the 1975 Agreement of Security and Cooperation in Europe. As part of the Assembly a seminar was held at the Finnish Parliament on »Prospects and Challenges of the Human Rights Movement«, with among others Christian Strohal, director of the OSCE Office for Democratic Institutions and Human Rights in Warsaw, as speaker.

An unexpected challenge to the movement was the Federation's grave financial crisis.

At the end of September it became clear that the International Helsinki Federation had fallen victim to a massive fraud. A staff member has been taken in pretrial custody and two external persons are under investigation. The International Helsinki Federation is short of a big amount of money affecting its liquidity and will probably have in the near future to submit a request of bankruptcy to the Austrian Commercial Court - the Federation being registered in Vienna.

At the General Assembly the representatives of the national Helsinki committees vested the Executive Committee with the task to take care of the probable dissolution of the International Helsinki Federation. However, the Assembly stated that

the Helsinki movement, which started in 1976, is not dependent on the Federation, as the movement existed before the formation of the Federation. Initiatives were discussed among the members to continue cooperation in the future and a task force, composed of some of the interested committees, will investigate the possibilities of developing new forms of cooperation.

The Assembly expressed its satisfaction with the other sides of the work of the Secretariat of the Federation, including the valuable reports of Human Rights in the OSCE region. The challenge to the member committees now is to provide each other with the services offered through the last 25 years by the Federation's staff in Vienna. The Assembly, however, unanimously expressed its commitment to the movement and the obligation of its members to continue their work for the safeguarding of Human Rights in a situation characterised by violations in many OSCE countries, both in the East and in the West. eastern and western. The Helsinki Movement will continue to act as a watchdog for Human Rights, Democracy and the Rule of Law and a promotor of Civil Society in the countries of the OSCE, in cooperation with the relevant international institutions.

Helsinki, 18 November 2007

Beretning fra IHF

Af Karsten Fledelius,
formand for DHK

Denne erklæring blev vedtaget på det afsluttende møde af

Generalforsamlingen i International Helsinki Federation for Human Rights i Helsinki, 18. november 2007. Den af sekretariatet udsendte version kan indeholde små ortografiske ændringer, den foreliggende tekst var den, som blev forelagt medlemmerne på mødet og godkendt.

Der var enighed om ikke at angive bedrageriets præcise omfang, men det var stort nok til at ødelægge IHF's likviditet, hvorfor bestyrelsen, som havde stillet sine mandater til rådighed, men fik pålagt at føre sagen til ende, vil være nødt til at indgive konkursbegæring inden 28. november, hvis der ikke i de sidste dage før denne frists udløb bliver tilført de nødvendige midler til at redde aktiviteten. Principielt har IHF ikke lukket ned endnu, men der skal et mirakel i form af en last minutes donor til for at undgå konkursen.

Generalforsamlingen skulle have været en fejring af 25-året for IHF's grundlæggelse. Nu blev den afholdt under mere diskrete former, bortset fra et udmærket seminar i det finske parlament, som nævnt i pressemeddelelsen. Foredragsholderne her var bekendte med situationen og IHF har modtaget megen sympati i den vanskelige situation, men det har som sagt indtil nu ikke været tiltrækkeligt til at redde organisationen.

Som det understreges i pressemeddelelsen, er Helsinki-bevægelsen, som startede i

1976 (der var tre af de oprindelige grundlæggere til stede), ikke afhængig af IHF's fortsatte beståen. Føderationens sekretariat har udført et stort og fortjenstfuldt arbejde, bl.a. med at indsamle information og koordinere tiltag. Dette må nationalkomiteerne og de andre medlemsorganisationer nu se at få gjort indbyrdes. Grunden her til blev lagt i forlængelse af møderne på generalforsamlingen. Jeg benyttede også den reception, der blev givet efter seminaret af det finske udenrigsministerium, til at drøfte vor Legal Monitoring med direktøren for OSCE's kontor for demokratiske institutioner og menneskerettigheder, ambassadør Christian Strohal, og han var meget interesseret i at modtage vore rapporter fra Rusland, Tyrkiet og Kosovo. International Crisis Group (medlem af IHF) er interesseret i vort russiske soldatermødreprojekt og lovet assistance fra deres Moskva-afdeling. Den tjekkiske Helsinki-komité er i forvejen meget interesseret i det danske arbejde med fangernes situation i fængslerne og overvejer at sende en delegation til Danmark. Så fra et DHK-synspunkt vil IHF's ophør ikke have umiddelbart skadelige virkninger.

Men selvfølgelig vil IHF's triste skæbne svække styrken i den fortalervirksomhed, som organisationen har udfoldet til støtte for og beskyttelse af særlig udsatte grupper af menneskeretsaktivister og forkæmpere for det civile samfund og ikke mindst i de tidligere kommunistiske lande. Her ligger der en opgave, som både OSCE's og Europarådets organer må tage op. Derfor er der i den nuværende situation endnu mere brug for den Legal Monitoring, vi kan levere.

Den danske Helsinki-komité hører hverken til de største eller de rigeste. Men der står en vis respekt om den (Erik Siesbys

navn nævnes ofte, også Ole Espersens), og de nicher, vi arbejder med, har interesse i en større sammenhæng. IHF's krise er derfor kun en tilskyndelse til at fortsætte med at levere de ydelser, vi magter, med de mand-skabsmæssige og finansielle ressourcer og det kontaktnet vi har.

Generalforsamlingen i Helsinki var ikke nogen dans på roser. Og den finansielle krise var helt uventet, afstedkommet som den var af rent kriminelle handlinger, som det desværre ikke var lykkedes at få sat en stopper for, før det var for sent. Selvfølgelig har forbryderen et erstatningsansvar, men om de bortsvindlede penge nogensinde vil kunne inddrives, er totalt uvist. Generalforsamlingen blev imidlertid også en manifestation af viljen til at forblive i kontakt og fortsat arbejde sammen inden for kredsen af IHF's repræsenterede medlemmer.

Man kan sige, at netværket stadig er intakt. Og det er den mest positive konstatering, man kan drage af den nu overståede generalforsamling i IHF, min første og sandsynligvis sidste. For hvis IHF erklæres konkurs, vil den være nødt til at lukke totalt ned, og den Executive Committee vil alene have til opgave at stå for organisationens afvikling. De enkelte komiteer må selv tage over og samarbejde direkte indbyrdes om at få det bedst mulige ud af den uventede krise. ■

Ytringsfrihed og terrorisme

af Mikael Lyngbo

Omfatter ytringsfriheden også retten til at argumentere for, at en terrororganisation skal have lov til at propagandere for sine synspunkter?

Sat på spidsen kan det vise sig at være problemstillingen i den retssag, som Helsinki Komiteen siden maj har monitoreret i Diyarbakir i den østlige, kurdisk dominerede del af Tyrkiet. Der er rejst tiltale mod 53 borgmestre for i et brev til den danske statsminister at have opfordret ham til ikke at lukke den kurdiskprogede TV station ROJ TV, som sender pr. satellit fra Danmark.

Når problemstillingen formuleres sådan, er det klart en overforsimpling, for det er et af bevistemaerne i sagen, om ROJ TV har forbindelse til PKK, og det kan vel heller ikke udelukkes, at der er dem, der vil stille spørgsmålstegn ved, om PKK er en terrororganisation. Det er også et bevistema, hvad borgmestrene vidste om en evt. forbindelse, da de skrev brevet, og hvad deres formål med skrivelsen var: støtte til ytringsfriheden eller til PKK.

Men sagen giver anledning til nogle helt centrale overvejelser om grænserne for ytringsfrihed. Hvor lang snor vil vi give de ytringer, som vi ikke er enige i eller som vi måske lodret er uenige i? Skal man også kunne udtale sig til støtte for vold og andre ulovligheder? Hvad nu, hvis ytringen vir-

ker krænkende på andre? Ytringsfriheden er kommet i politisk fokus de seneste år. Der kan derfor være god grund til at erindre om, hvordan folkeretten ser på sagen.

Den europæiske menneskeretskonventionens artikel 10 tilsikrer enhver ret til ytringsfrihed, d.v.s. til meningsfrihed og til frihed til at modtage eller meddele oplysninger eller tanker uden indblanding fra offentlige myndigheder eller af landegrænser. Men til forskel fra, hvad mange tror, er ytringsfriheden efter konventionen ikke uden grænser. En stat er berettiget til ved lov at begrænse den ved bl.a. straf, hvis det er nødvendigt af hensyn til den nationale sikkerhed, territorial integritet, offentlig tryghed og en række andre nærmere angivne hensyn.

Og så bliver det jo pludselig ikke helt nemt at besvare de provokerende spørgsmål.

Den opgave, som Helsinki Komiteen har taget på sig ved at monitorere retssagen, er ikke at vurdere, om borgmestrene er skyldige i overtrædelse af den tyrkiske straffelov. Det er heller ikke opgaven at vurdere, om det tyrkiske statsfjernsyn hellere skulle sende noget mere TV på kurdisk, så den kurdisktalende befolkning ikke bliver fristet til at se på en TV station, som Tyrkiet mener sender PKK propaganda.

Opgaven for Helsinki Komiteen er udelukkende at vurdere, om Tyrkiet i forbindelse med retssagen respekterer sine forpligtelser til at overholde menneskerettighederne. Spørgsmålet er derfor bl.a., om retssagen overholder reglerne om en retfærdig rettergang og om tiltalen og en evt. domfældelse ligger inden for de begrænsninger i ytringsfriheden, som Tyrkiet er berettiget til at trække. Tyrkiet har ret til eller endog pligt til at forsvare sine borgere mod terrorisme, som i sig selv er en alvorlig trussel mod fundamentale men-

Opgaven for Helsinki Komiteen er udelukkende at vurdere, om Tyrkiet i forbindelse med retssagen respekterer sine forpligtelser til at overholde menneskerettighederne.

skerettigheder, men de skal overholde menneskerettighederne, når de gør det. Hvad det sidste angår, gør de mange tidligere domfældelser over Tyrkiet ved Den Europæiske Menneskeretsdomstol det berettiget at monitorere retssagen i Diyarbakir med skeptisk opmærksomhed.

Det næste – og formentlig sidste retsmøde – vil finde sted den 20. november i år i Diyarbakir. ■

Blandt de fremmødte medier var også TV2's Lasse Jensen, der her ses foran retsbygningen (tv) og rådhuset (th).

Staternes folkeretlige pligter har mange forbehold

Af Henrik Døcker, Journalist

Digert værk om international strafferet og dansk ret viser hvorledes staterne til det yderste sikrer sig ret til at tolke folkeretten indskrænkende

Det seneste årtis rystende folkedrab og andre massemyrderier har for alvor udviklet de spirer til en international strafferet, der opstod kort efter at Jerntæppet gik op. 18 indsigtfulde jurister just i denne materie fremlægger da her, hvad man kan betegne som folkerettens krav til staternes strafferet. De har givet det store 573-siders værk den noget besynderlige titel "Enhver stats pligt" (jeg undlader her at skrive 'Stats' som i titlen, eftersom dette substantiv på dansk skal skrives med lille begyndelsesbogstav!). Sagen er nemlig, at staterne tolker folkerettens forpligtelser vidt forskelligt, de mange forbehold fra bare Danmarks side viser det tydeligt. Det synes som om folkeretsjuristerne bestandig trækker i én retning, strafferetsjuristerne i en anden. Titlen er taget fra et citat, men der er her tale om en moralsk pligt – og det er jo ikke det, juraen beskæftiger sig med.

På det overordnede plan er staterne måske nok enige, f.eks. om at samarbejde med Den (nye) Internationale Straffedomstol (ICC), men i virkelighedens verden afhænger det til syvende og sidst af, hvad der står i den enkelte stats straffelov. Men bogen konstaterer rent ud, at den danske straffelov, hvis første version kom i 1930, hvad angår de områder, som denne bog vedrører, ser ud som dengang, om end den strafferetlige jurisdiktion er blevet lidt udvidet. Det har derfor i løbet af de sidste ti år været drøftet om den ikke

trænger til en gennemgribende revision. Det tør vist siges!

Flere forfattere støtter da også, at delikter, som efter 2. Verdenskrig nævnes igen og igen, nu omsider indføres i straffeloven.

Folkeretten som sådan kan aldrig forpligte til at straffe

Det gælder i første række tortur, der fortsat ikke er nævnt i straffeloven, idet Justitsministeriets jurister i årevis har afvist et behov herfor – der henvises til, at bestemmelser om grov vold, legemskrænkelser m.v. kan benyttes i stedet for. Selv om torturens uhyggelige væsen, herunder den definition, der er givet i FN's anti-torturkonvention af 1984, er omhyggeligt beskrevet i bogen, mangler der efter min mening en pointering af at tortur i folkeretten ligesom optræder i to former: De enkeltstående tilfælde, som tydeligst registreres gennem dommene i Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol (og hvorefter ofrene sikres godtgørelser fra de menneskeretskrænkende stater) på den ene side, og de omfattende, grove og gentagne tilfælde af tortur i stor skala, der falder ind under den humanitære folkeret (og som fx kan pådømmes af Den Internationale Straffedomstol med straf over torturbødlerne til følge) på den anden.

Vigtig er bogens henvisning til dommen i Kumarac-sagen, hvor Krigsforbrydertribunalet vedr. Eksjugoslavien fastslog, at de menneskeretlige tilfælde af tortur i det væsentlige består af statens misgerninger over for egne statsborgere, mens tortur i den humanitære folkeret ikke nødvendigvis har en statslig aktør inde i billedet og i øvrigt tilsigter at placere et personligt (strafferetligt) ansvar.

(Det kan dog tilføjes, at Den Internationale Domstol (DID) i dette års dom i Bosnien-Hercegovinas sag mod Serbien

fastslog, at en stat som sådan godt kan være ansvarlig for folkedrab [om end den ikke konstaterede lige det i denne sag]).

Bogen fastslår uden mange forbehold, at statuten for Krigsforbrydertribunalet i Nürnberg (der efter 2. Verdenskrig dømte nogle af Det 3. Riges topfigurer) i sine straffebestemmelser afspejlede dagældende folkeretlig sædvane – reelt var der dog tale om sejrsmagternes indførelse af internationalretlige straffebestemmelser med tilbagevirkende gyldighed. En slags forpligtelse (for den danske stat) til at benytte 'Nürnberg-princippet' udledes af den resolution, som FN's Generalforsamling i 1946 vedtog om de folkeretlige principper, som var anerkendt i statuten for Nürnberg-tribunalet. Vigtigst var det, at individuelt ansvar nu også kunne placeres efter folkeretten! Det forbigås her, at tribunalet kunne afsige dødsdomme (ikke muligt af nutidens ICC), og at begrebet folkedrab endnu ikke havde holdt sit indtog i folkeretten – det kom med folkedrabskonventionen af 1948 (og siden transformeret ved lov til dansk ret). Bogen opholder sig heller ikke ret meget ved, at international strafferet som følge af Den Kolde Krig så at sige lå i mølpose indtil 1990'erne.

For at vende tilbage til bogens titel "Enhver stats pligt" fastslås det med emfase, at folkeretten aldrig i sig selv skaber hjemmel for at straffe ved en national domstol – det fremgår af straffelovens § 1. Det kan formentlig formuleres på den måde, at Danmark forudsættes til dansk ret at transformere en folkeretlig forpligtelse, vi har påtaget os ved indgåelse af en traktat. Det er uden for enhver diskussion sket med folkedrab, sådan som dette er defineret i den allerede nævnte folkedrabskonvention – nemlig ved loven om pådømmelse og forebyggelse af folkedrab af maj 1951. Den tilsigtede udryddelse af en national, etnisk, racemæssig eller religiøs befolkningsgruppe kan straffes med så meget som livstidsstraf og er derfor i dansk ret uforældelig.

Efterforskning af folkedrab og forbrydelser mod menneskeheden er en Herkules-opgave

Det tilkommer statsadvokaten for særlige internationale straffesager (som vi har haft siden juni 2002) at rejse sager, der vedrører krigsforbrydelser, folkedrab og forbrydelser mod menneskeheden samt terrorhandling og andre alvorlige forbrydelser begået i udlandet. Den nuværende indehaver af embedet, Birgitte Vestberg, beretter i sit meget korte kapitel vældig lidt om de hidtidige sager – af dem har der pr. 1. maj 2006 været 126 til efterforskning, hvor af kun én – vedr. en oprørsleder fra Uganda – har ført til domsfældelse. I en del sager drejer det sig om efterforskning af asylbegrundende forklaringer, som har vist sig at være opdigtede. Som det antydes i kapitlet, er det ikke her et succeskriterium, at få folk anklaget eller dømt, men at få opklaret hvordan det retteligen forholder sig med personer, som har søgt eller endog opnået asyl. Det er m.a.o. tilfredsstillende at få konstateret, at en del, der er kastet mistanke på, alligevel ikke har begået div. ugerninger i deres hjemland (f.eks. under en borgerkrig). Det oplyses således ikke, hvor mange sager, der har måttet henlægges på grund af forældelse, idet det sjældent er de helt alvorlige og efter dansk ret helt sikkert uforældelige krænkelser af den humanitære folkeret såsom krigsforbrydelser eller folkedrab, der forebringes statsadvokaturen.

Man må ty til et kapitel om norsk rets forhold til den nye internationale strafferet for lige at få rede på, hvordan det nu forholdt sig med den tidligere irakiske hærchef (unavngiven i bogen!), der nød godt af "tålt ophold" i Danmark. Netop denne person var dog medvirkende til, at den særlige statsadvokatur blev opret-

tet. Skal vi lige memorere navnet, eftersom bogen altså ikke gør det: Nizar Al Khazraji, der sad i en (aldeles ineffektiv) 'husarrest' i Sorø. Eftersom der var kastet alvorlig mistanke om denne ekshærchefs medansvar for giftgasangreb mod kurdere i Halabja i 1988 med døden for ca. 5000 til følge, kan man jo spørge om Danmark varetog sine forpligtelser efter folkeretten i denne sag? Hærchefen havde held til at flygte ud af landet i en periode hvor forskellige efterretningstjenester ikke forsynede politi og anklagemyndighed med nødvendigt bevismateriale. Det havde været interessant, om bogen havde diskuteret sådanne situationer, hvor der går storpolitik i en sag (fordi ekshærchefen efter forlydende var en mulig brik i USA's planlagte 'post-Saddam-politik' for Irak).

Netop forældelsesproblematikken har tiltrukket sig opmærksomhed her til lands. I et ultra-kort kapitel berettes om hvordan der kun er ét "godt nyt" at hente, nemlig ved at læse statuten for Den Internationale Straffedomstol (ICC), der gør krigsforbrydelser, folkedrab og forbrydelser mod menneskeheden uforældelige. End ikke Røde Kors-Geneve-konventionerne fra 1949 med de mange detaljeregler om krigsfanger og civile i krig indeholder nogen forældelsesbestemmelser. Men ICC, der påbegyndte sin virksomhed i 2002, vil kun komme til at behandle et forsvindende antal af de sager, der vedrører disse alvorlige forbrydelser. Ifølge vicestatsadvokat Lars Plum kan bestemmelsen om uforældelighed "næppe antages at finde anvendelse på andet end forbrydelser, omfattet af Den Internationale Straffedomstols kompetence". Det kræver, at sagen er indbragt just for denne domstol og i øvrigt, at forbrydelsen er begået efter 1. juli 2002. Det skal tilføjes, at forbrydelser mod menneskeheden – der ikke i modsætning til folkedrab er forankret i nogen international traktat og derfor ikke teoretisk er defineret nærmere – ifølge Birgitte Vestbergs udtalelse til dagbladet

Netop forældelsesproblematikken har tiltrukket sig opmærksomhed her til lands. I et ultra-kort kapitel berettes om hvordan der kun er ét "godt nyt" at hente, nemlig ved at læse statuten for Den Internationale Straffedomstol (ICC), der gør krigsforbrydelser, folkedrab og forbrydelser mod menneskeheden uforældelige. End ikke Røde Kors-Geneve-konventionerne fra 1949 med de mange detaljeregler om krigsfanger og civile i krig indeholder nogen forældelsesbestemmelser. Men ICC, der påbegyndte sin virksomhed i 2002, vil kun komme til at behandle et forsvindende antal af de sager, der vedrører disse alvorlige forbrydelser. Ifølge vicestatsadvokat Lars Plum kan bestemmelsen om uforældelighed "næppe antages at finde anvendelse på andet end forbrydelser, omfattet af Den Internationale Straffedomstols kompetence".

”Politiken” ikke er direkte strafsanktioneret i dansk ret.

Universel jurisdiktion er et vækkelvornt begreb

Bogen opsummerer til sidst den gruppe alvorlige forbrydelser, som det altså – vil jeg tilføje – i en overordnet sammenhæng, principielt er ”enhver stats pligt” at bekæmpe og strafforfølge – men som de altså ikke altid (eller sjældent) gør med den nødvendige ildhu (læs: hurtighed), så forældelse undgås eller så nidkært/dygtigt/effektivt, at beviser skaffes til veje. Krigsforbrydelser var det, der tidligst blev kodificeret (i sidste halvdel af det 19. årh.), og som vel – kan man tillade sig at sige – er ’lettest’ at definere/afgrænse. Forekomsten af uendelig mange borgerkrige siden 2. Verdenskrig har dog gjort det vanskeligt at håndhæve mange af Geneve-konventionernes regler. Dansk straffelov mangler så også at transformere (dvs. kriminalisere) nogle af nyere folkerets gerningsbeskrivelser. Folkedrab har vist sig vanskeligt at bevise i div. sager for krigsforbrydertribunalerne vedr. Eksjugoslavien og Rwanda, og definitionen af det er i skred, måske hen imod at også sociale grupper skal omfattes – det er dog omtvistet af de folkeretslærde. Det nævnes, at seksuelle overgreb kan være led i folkedrab, hvorimod etnisk udrensning ikke er det. Forstå det hvo der kan. Forbrydelser mod menneskeheden er på en måde alle de andre former for grove krænkelse af den humanitære folkeret såsom forfølgelse, deportation, tortur, slaveri mv. i stor skala.

Det er mig uforståeligt, at bogen fastslår, at det i dag ligger fast, ”at staterne er forpligtede til at kriminalisere og rets-

forfølge tortur ved anvendelse af international jurisdiktion”: Hvis udtrykket international (eller universel) jurisdiktion overhovedet skal have nogen mening, må det betyde, at staterne skal rejse sag ved en hvilken som helst (rimelig) begæring herom. Der tales jo ikke om staternes ret til at benytte denne form for jurisdiktion. Men rigsadvokaten afviste fx retsforfølgning af den chilenske eksdiktator Augusto Pinochet i 1998, eftersom denne ikke havde nogen relation til Danmark. Den aktuelle ’begrundelse’ for sagen var, at Pinochet befandt sig uden for Chile – og tankegangen bag FN-anti-torturkonventionen er som bekendt, at grove krænkere af den humanitære folkeret plus torturbødler ikke skal have fristed nogetsteds i verden. Men kun hvis en torturmistænkt eller -efter søgt opholder sig i Danmark, (eller torturen er udøvet mod danskere evt. i udlandet) kan der blive tale om retsforfølgning (men ikke mod personer, der nyder immunitet så som udenrigsministre eller diplomater). Det virker søgt at tale om ’pligt til international jurisdiktion’, hvis så at sige ingen nationer i verden føler sig forpligtede og i øvrigt ingen opfylder denne pligt! (Det fremgår dog (må jeg modvilligt indrømme) af et nyligt udkommet værk om beslægtede temaer, ”Den humanitære folkeret og Danmark” (Dansk Røde Kors’ folkeretsudvalg 2006), at der ikke eksisterer nogen globalt anerkendt definition på universel jurisdiktion!) Juristerne i denne bog synes at anvende udtrykket i en vag betydning, hvor det internationale i jurisdiktionen blot sigter til at staterne åbner mulighed for en retsforfølgning vdr. en forbrydelse begået i udlandet.

Bogen viser, at der endnu er betydelig afstand mellem de høje idealer, som internationale traktater udstråler og så enkeltstaternes vilje til at tage det alvorligt. Mens man er kommet ganske langt i nationale og internationale bestemmelser om kompensation til ofre for disse

alvorlige politisk betonede krænkelse, ligger det tungt med at få straffet gerningsmændene til de mange uhyrligheder. Internationale domstole og tribunaler vil altid kun tage sig af de værste eller mest udviklede sager – de nationale skal tage sig af det store antal. Og det har mange fattige og uudviklede stater ikke kapacitet eller vilje til...

Har demokrati en chance i Hviderusland?

af Eva Dragheim

I Europas sidste diktatur, Hviderusland, er der stadig håb om demokrati og frihed. Den 14. oktober var der en stor march for frihed, Den Europæiske March, i hovedstaden Minsk.

Generelt kan udpeges 4 faktorer af afgørende betydning for, om en ændring af et autoritært styre lykkes: den siddende magts styrke, oppositionens styrke, befolkningens frustration eller tilfredshed, det civile samfund og mediers aktivitet.

Lukashenkas enevælde

Siden Aleksander Lukashenka kom til magten i 1994 har han løbende konsolideret sin enevældige magt ved at sætte demokratiet ud af kraft og tyrannisere oppositionen. Retssystemet anvendes til politisk undertrykkelse. Der er mange politiske fanger, der sidder på ubestemt tid, eller meget lange domme for utroligt små eller opdigtede forseelser. Enkelte fra oppositionen er "forsvundet" eller dræbt.

Ud over hyppige fængslinger, undertrykkes oppositionen ved at folk fyres, og ved at børn af oppositionspolitikere og aktivister smides ud af universitetet.

Der afholdes valg, men det er en skueproces. Dels er det svært for oppositionen at blive registreret, dels kommer de ikke til orde, og endelig er valgene ikke frie og fair.

Medier er alle statsejede og anvendes ensidigt til forherligelse af styret og forløjede skræmpepagner om det onde Vesten. Uafhængige aviser kan ikke blive solgt gennem de statslige kæder af kiosker, der er landets distributionsnet, og man kan heller ikke tegne abonnement.

Oppositionens styrke

I mange år har den hviderussiske opposi-

tion været splittet og svag. Forud for sidste præsidentvalg, lykkedes det i 2005 at samle oppositionen om en fælles kandidat, Aleksandr Milinkevich. Socialdemokratiet opstillede dog sin egen kandidat, Aleksandr Kazulin. Præsidentvalget i marts 2006 affødte store demonstrationer på Oktoberplads i Minsk og en teltlejr efter mønster fra den Orange revolution, men efter kort tid opfordrede Milinkevich demonstranterne til at gå hjem. Teltlejren holdt ud i yderligere 10 dage og blev derefter ryddet af politi og KGB.

Siden har oppositionens præsidentkandidat modtaget EU's Sakharov pris, socialdemokraternes præsidentkandidat har fået dom på 5½ års fængsel.

Oppositionen var uenig om, hvorvidt man skulle holde en ny kongres for at planlægge strategi for Den Demokratiske Bevægelse med henblik på parlamentsvalget i 2008 og fremtiden i almindelighed.

Der har været uenighed om, hvordan delegerede til kongressen skulle vælges, og om der skulle vælges formand. Milinkevich ville ikke deltage, hvis formanden skulle være på valg.

Efter et møde i Vilnius 11-12 april i år er der skabt enighed. Det store problem om ledelse er løst ved et kompromis. Der er planer om at udarbejde en "Lille forfatning" som skal udgøre baggrund for principper for en overgangsperiode fra diktatur til demokrati.

Oppositionens kongres blev afholdt 26-27 maj. Efter 7 regionale kongresser dels havde taget stilling til hovedspørgsmålene, dels valgt delegerede til kongressen.

Kongressen valgte ny ledelse: Et politisk præsidium bestående af 4 co-chairmen

- » Sergei Kalyakin, Belarussian Communist Party, BCP
- » Anatoly Lebedko, United Civil Party, UCP
- » Vintsuk Viachorka, Belarussian Peoples

Front, BPF

- » Anatoly Levkovich, Belarussian Social Democrats, BSDP, Narodnaya Hramada, Kazulins Soc. Dem.

Desuden blev der valgt et politisk råd, (political council).

Kongressen vedtog også en strategi, en Small Constitution, og en økonomisk platform. Det lykkedes ikke Milinkevich at forhindre at kongressen blev afholdt og tog stilling til formandskab.

Jeg synes, det er imponerende, at det lykkedes at holde de lokale møder og kongressen trods kort varsel og stort modarbejde fra myndigheder med mødelokaler osv. Jeg synes, det er imponerende, at man trods store meningsforskelle kan finde ud af at holde kongres. Resultatet af kongressen skal vise sig i praksis de næste måneder. Jeg mener, at med strategi-papirer og European March i oktober, har man valgt at gå på 2 ben.

Opfordringen til Europa March kom både fra partierne i oppositionen og de forskellige grupperinger, som "Jeans for Freedom" og "Young Front". Det erklærede mål for marchen er at få gennemført de tilbud for et nærmere samarbejde mellem Hviderusland og EU stillet af EU på betingelse af, at Hviderusland overholder menneskerettigheder, afskaffer dødsstraf, løslader politiske fanger, respekterer organisationsfrihed – kort sagt afskaffer diktaturet.

Befolkningens tilfredshed

Hviderusland er den tidligere sovjet-republik, der har ændret sig mindst. Der er stadig en bureaukratisk statsøkonomi, der er bevaret, og som sikrer de sociale rettigheder. Hviderusland har undgået chok-effekterne af overgang til kapitalismen, som ramte nabolandene. Men hele landets økonomi og relative gode sociale standard er baseret på olie og gas fra Rusland til

omkring en fjerdedel af verdensmarkedsprisen. I december 2006 betalte Hviderusland \$46.7, eller det same som forbrugere I Rusland. Til sammenligning forlangte Gazprom at forbrugere i Europa betaler \$250. Men Hviderusland vågnede i januar 2007 op til en besked om en fordobling af prisen på olie og gas til 110\$, og at man gradvis vil nærme sig verdensmarkedspriser frem til 2011.

Oppositionen forudser social uro på grund af den store stigning af energipriser og forringede sociale ydelser.

I marts vedtog parlamentet beskæring af sociale ydelser til fx ofre fra Tjenobyl katastrofen, pensionister og studerende.

Befolkningen er dog stadig overvejende tilfreds med styret, eller i hvert fald ikke så utilfredse at de sætter sig op mod styret, men det kan måske komme, når det bliver koldere.

Civil samfunds og mediers aktivitet

Præsidentvalget marts 2006 affødte stor aktivitet. Der skulle indsamles 100.000 underskrifter for at anmelde Milinkevich kandidatur, der blev indsamlet over

200.000. Der blev dannet 2 grupper: Khopits (nok) og Za Svabodu (for frihed), som samarbejdede under valgkampagnen om uddeling af valgmateriale og afholdelse af møder og koncerter.

De senere års demonstrationer har givet erfaringer med at organisere og informere. De nye informationsteknologier spiller her en uvurderlig rolle. Mange har mobiltelefoner, ikke mindst de unge, og de har erfaret, hvor let de kan indkalde til demonstrationer via sms, advare hinanden osv. Internetsider oprettes og formidler oplysninger om Hviderusland, ligesom hviderussere har adgang til internet og dermed til global information. Mange video klip kan ses på YouTube fra Hviderusland med karikerede fremstillinger af diktatoren.

Der udgives et alternativt ungdomsmagasin CDMAG. Det startede oprindeligt som en studenterorganisation, men er vokset langt ud over den oprindelige kreds. Irena Vidanova fra magasinet fortalte på et møde i marts i København, at der er håb og muligheder, der er 15.000 blogs. Der findes nye veje med den nye teknologi. Det kan laves hjemme og formidles på Internet, det hjæl-

per til at folk får kontakt med hinanden, og alternativ information skabes. Det er, sagde hun: " a revolution in the minds of people". Desuden er der 2 uafhængige radioer, der sender fra Polen finansieret af internationale midler. På et tidspunkt vil diktaturer brase sammen – måske var Europa Marchen den 14. Oktober indledningen til afslutning på Europas sidste diktatur.

Kilder:

- <http://www.tolblogs.org/belarus/en/>
- <http://www.belapan.com/eng/>
- <http://www.charter97.org/eng/news/>
- <http://www.rferl.org/>
- <http://belarusendowment.org>
- <http://en.milinkevich.org/>
- <http://www.hviderusland.dk>
- <http://www.freebelarus.com/eng/news>
- <http://en.belaruselections.info/>
- <http://www.democraticbelarus.eu/>
- <http://belarus-live.eu/en>
- <http://www.baj.by/en>
- <http://www.belinstitute.eu/>
- <http://belarus.indymedia.org/>
- <http://www.belarus-actions.org/>

Historie

Tidligere Sovjet Republik

1991 Uafhængighed efter Sovjet Unionens sammenbrud

1994 Præsident A. Lukashenka valgt

1995 Folkeafstemning om dødsstraf, relationer til Rusland, ændring af nationale symboler.

1996 Folkeafstemning om ændring af forfatning som betyder centralisering af præsidentens magt og tilsidesættelse af 3-deling af magten. Præsidenten udpeger en del af parlamentet og har magten over statsmedier og retsvæsen.

2001 Præsidentvalg, beskrives af internationale iagttagere som ufrit.

2004 Folkeafstemning om ændring af forfatning, tillader præsidenten at blive genvalgt for 3. gang.

2006 Præsidentvalg

Økonomi

- » Ikke-reformeret planøkonomi
- » Udtjent og forældet teknologi
- » Uudviklet service-sektor
- » Gas- og olie problemer med Rusland
- » Negativ handelsbalance
- » Lav social standard

Demografi

Hovedstad Minsk

Areal 207.600 km²

Indbyggertal 10,3 mio. (2006)

Befolkning 81% belarussere, 11% russere, 4% polakker, 2% ukrainere

Sprog Belarussisk og russisk (begge officielle sprog)

Religion Russisk-ortodoks (80%) og romersk-katolsk

Officielle værdier

- » Tilbage til Sovjettiden
- » Belarus er omgivet af fjender
- » Statsdrevne medier anvendes ensidigt til indoktrinering og statspropaganda
- » Ingen adgang for andre udefra til TV eller radio
- » Lukning og afslag på registrering af partier og NGOer

Putin beskytter russerne mod valgobservatører

Af Aleksander Friis,
cand.mag

Den russiske valgkommissions beslutning om at lægge restriktioner på OSCE's valgobservatører passer perfekt med regeringens propaganda om trusler udefra.

Hvis OSCE vil observere om det kommende valg til den russiske Duma går retfærdigt for sig, bliver det på valgkommissionens præmisser, der har dikteret, at delegationen kan bestå af "op til 70 personer" (ved det russiske parlamentsvalg i 2003 sendte OSCE 400 valgobservatører). Ifølge OSCE's Office for Democratic Institutions and Human Rights begrænser restriktionerne muligheden for en meningsfuld observation, skrev Politiken den 31/10. Valgkommissionen har desuden dikteret, at der kun kan blive tale om en kort observation.

I det topstyrede Kreml er restriktionerne næppe opstået på valgkommissionens eget initiativ. Det burde ikke styrke det russiske regeringsparti, Et Forenet Rusland, troværdighed overfor vælgerne, men i Rusland er der ingen grund til at gå stille med den slags beslutninger.

Nationalistisk Propaganda

Restriktionerne passer perfekt på regeringens propaganda om et stærkt og stolt Rusland omgivet af misundelige og belærende nationer, der ønsker at holde Rusland tilbage. Den gode nyhed er naturligvis, at Præsident Vladimir Putin og Et Forenet Rusland frygtløst og bevågent vil beskytte Moder Rusland. Kreml vil ikke finde sig i, at udenlandske organisationer eller regeringer skal diktere, hvordan Rusland skal styres,

eller at de prøver at underminere landet. Billedet af et belejret Rusland er også regeringens platform, når intern modstand skal manes til jorden: NGO'er er Vestens redskaber, oligarkerne er grådige egoister, som er skyld i den almindelige russers fattigdom og de uafhængige medier er disse oligarkers talerør. Oppositionen træder generelt meget varsomt for ikke også at blive stemplet som Ruslands fjender.

Mediekontrol

Ruslands nye agitprop er mere glat og gennemført end Sovjetudgaven, men udgangspunktet er stadig mediekontrol. Kreml har fuld kontrol over landsdækkende tv og radio og overvåger nøje den trykte presse, hvor selvcensur er udbredt af frygt for repressalier.

RadioFreeEurope/RadioLiberty (RFE/RL) beskriver en dokumentar, der blev sendt i den bedste sendetid på den statskontrollerede kanal Rossiya den 30. september. Dokumentaren antydede, at CIA planlagde at vælte Kremles elite gennem en 'fløjlsrevolution'. CIA er åbenbart omdrejningspunktet i en omfattende sammensværgelse mod Rusland, der også tæller Vestlige medier, russiske NGO'er og Garri Kasparovs regeringskritiske koalition, Et Andet Rusland, i sine rækker.

Leger med ilden

Propagandaen har været et nyttigt værktøj, når regeringen har skulle legitimere forfølgelsen af menneskeretsforkæmpere, separatister og systemkritikere, men Kreml leger med ilden. Ruslands foruroligende talrige og ekstreme ultranationalister næres også af regeringens fjendebilleder. Højreekstremisterne angriber og chikanerer udlændinge og etniske mindretal som romaer og jøder. I følge Sova Centeret i Moskva, der

overvåger nationalistisk og racistisk aktivitet i landet, blev der i de første 10 måneder af 2007 begået 53 mord og 409 voldelige overfald med racistiske motiver.

Officielt tager regeringen afstand fra ekstrem nationalism, men i stedet for at forsøge at dæmme op om højreekstremismen, lefler man for dem i taler og i lovgivning. I januar forbød man fx udlændinge at sælge på russiske markeder. Putin udtalte at tiltaget skulle beskytte "indfødte russeres" interesser, ifølge RFE/RL. Ruslands politi og domstole fornægter problemet, racistisk-motiverede mord tilskrives i stedet fodboldhooliganisme.

Et ensidigt valg

Propagandaen har i hvert fald været effektiv, så restriktionerne på valgobservatørerne skal nok mere ses som en magtdemonstration overfor vælgere og Vesten, end et udtryk for frygt for at miste indflydelse ved parlamentsvalg den 2. december. Selvstændige kandidater forventes at blive så godt som elimineret fra Dumaen efter en reform, hvor regeringen hævede spærregrænsen til 7% og fjernede de regionale sæder i parlamentet, som kandidaterne traditionelt har kunnet vinde. De mindre partier forventes også at bukke under for spærregrænsen, Kremles propaganda og egen manglende evne til at engagere vælgerne. Det er ikke usandsynligt at Et Forenet Rusland kun skal dele pladser i Dumaen med Kommunistpartiet, der forventes at få omkring 15% af stemmerne.

Et Andet Rusland har arrangeret succesfulde demonstrationer og nyder en vis opbakning blandt vælgerne, men valgkommissionen har ikke givet koalitionen kandidater, anført af Kasparov, tilladelse til at stille op til valget. ■

Menneskeretskavalkade

KLIP & KOMMENTARER - DOKUMENTER & DOMME - MØDER & MENINGER - BØGER & BIDRAG

ved Henrik Døcker, Journalist

HULLER I NESKERETSBEKYTTELSEN

Europæiske og amerikanske civiles og soldaters deltagelse i forskellige missioner, det være sig vagtkorps, fredsstyrker eller andet, fjernt fra hjemstavnen har afsløret betydelige mangler ved mulighederne for at drage disse til ansvar, hvis de, forsætligt eller uagtsomt, volder skade, for ikke at tale om forvolder tab af menneskeliv. Ikke alene de tusinder af amerikanske vagtmænd i Irak, men også NATO-soldater har vist sig reelt at kunne gå fri, fordi der ikke har kunnet placeres et ansvar. Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol har således fritaget Frankrig for ansvar for nogle franske medlemmer af KFOR-styrken i Kosovo, som fra kosovo-albansk side forsøgtes retsforfulgt, fordi en dreng, der spillede fodbold med en ueksploderet klyngebombe i Mitrovica, blev dræbt og hans bror alvorligt såret, da bomben eksploderede. De indgik i en styrke, nedsat af FN's Sikkerhedsråd, men FN erklærede sig uden for ansvar. Ifølge de folkeretslærde er FN som sådan nemlig ikke bundet af den europæiske konventionen og heller af sine egne menneskeretskonventioner.

POLITIET SKAL OGSÅ BESKYTTE BORGERNE

Når der er oprettet internationale organer til at beskytte europæiske borgeres menneskerettigheder, så som Den europæiske Menneskerettighedsdomstol i Strasbourg, er formålet ikke alene at skaffe krænkede borgere opretning, evt. økonomisk godtgørelse,

men også generelt at indskærpe staterne, regeringerne om man vil, til stadighed at styrke denne beskyttelse. De skal med andre ord lære af de afgørelser, der træffe i Strasbourg. Trist er det derfor at læse om en fortvivlet slovakisk kvinde, der forgæves måtte appellere til politiet om beskyttelse mod en utilregnelig ægtemand. Det kom til at koste hendes to børn plus ægtemanden livet. Den nu 33-årige Dana Kontrova meldte manden til politiet, fordi han var så voldelig, at hun var uarbejdsdygtig i en uge. Hun blev imidlertid af en politiassistent overtalt til at bagatellisere klagen. Små to måneder senere truede ægtemanden med at skyde sig selv og parrets to børn, som da befandt sig hos ham. Strasbourg-domstolen tilkendte hende 25.000 euro i godtgørelse, dvs. som tort, som også dækkede den psykiske belastning det var for hende at hun ikke kunne rejse nogen sag mod politiet efter slovakisk lov. Herved var både art 2 (retten til livet) og art 13 (retten til at søge oprejsning ved en domstol) i den europæiske menneskerettighedskonvention krænket. Denne sag viser en uhyggelig lighed med Osman-dommen fra 1998, hvor en homoseksuel lærer i Storbritannien chikanerede en dreng, han oprindeligt havde været tiltrukket af, og det i en grad, så drengens familie gik til poli-

tiet. Hjælpen herfra var utilstrækkelig, og til sidst sårede den forsmåede lærer drengen med et skud og dræbt hans far med et andet. Heller ikke her kunne familien søge politiet - det blev dog ændret efter dommen i Strasbourg.

TOMMELSKRUER PÅ DET KORRUPT RUMÆNIEN

Rumænien nyder den tvivlsomme ære ifølge Transparency International at være det mest korrupte land i Europa. Men måske er bedre tider på vej: I hvert fald vedtog landets senat op foranledning af EU en lov, der strammer reglerne for statsansatte, der ulovlig beriger sig på det offentlige bekostning. Men gennemførelsen bliver mere end brydsom: Den store storvask er allerede begyndt. Landbrugsminister Decebal Traian Remes måtte således tage sigt tøj og gå, da en video, sendt i fjernsynet, viste hvordan han modtog en konvolut med penge (15.000 euro), 20 kg pølser og 100 liter blommebrændevin - et handlingsforløb, som Remes ikke siden har kommenteret offentligt.. De rare sager skulle angiveligt været kommet fra en licitationsbyder, der så blev favoriseret ved et offentligt anlægsarbejde. Rumænien ministerpræsident Calin Popescu Tariceanu, fór i flint, for sådan behandler man ikke en 'offentlig' personlighed. Og alle i statsapparatet har naturligvis en rem af huden. Men der findes et nød-dekret, som kan forhindre en parlamentsafstemning om ophævelse af politikeres traditionelle immunitet. Noget der også kan komme den betrængte justitsminister Tudor Chiuarlu til hjælp - mod ham har anklagemyndigheden nemlig

en sag kørende. Der er på den anden side også planer om at tilføje nye bestemmelser til straffeloven, hvorefter journalister, som beskriver statsansatte modtage bestik- kelse, kan idømmes op til syv års fængsel. Intet af dette er kommet bag på EU, men kort efter Rumæniens optagelse i unionen, gik det umiddelbart vældig godt med den reformivrige justitsminister Monica Macovei, som udnævnte et helt nyt korps af statsadvokater. Finansverdenen knurrede, og så røg hun ud. EU er betænkelig ved de mange politiske intriger, der nu spindes, og Europakommissionen overvejer, om den skal standse rumænske dommes retskraft i fremmede lande i Europa – hvilket er muligt i henhold til det monitoreringssystem, der er blevet udformet for såvel Rumænien som Bulgarien.

tiltrådte som menneskerettighedsdommer vefter Isi Foighel i 1998 og kan nu fortsætte sin gerning i yderligere seks år fra den 1. november at regne. Peer Lorenzen har siden 2005 været formand for en af domstolens sektioner. Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol består af én dommer fra hvert af Europarådets 47 medlemslande. Af alle Europas lande (incl. liliputter som San Marino, Andorra og Monaco) er kun Hviderusland ikke medlem af Europarådet og dermed ikke bundet af den Europæiske menneskerettighedskonvention. Det skyldes landets benhårde diktatur, der er uforeneligt med Europarådets statut. ■

Peer Lorenzen genvalgt som dansk menneskerettighedsdommer

Peer Lorenzen er blevet genvalgt som dansk dommer ved Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol i Strasbourg. Ved afstemningen i Europarådets parlamentariske forsamling fik Lorenzen 125 stemmer, mens hans to modkandidater landsdommer Stig Glent-Madsen og kommitteret i Justitsministeriet Nina Holst-Christensen fik henholdsvis 12 og 37 stemmer. Peer Lorenzen

Morten Kjærum i fokus - men væk fra "orkanens øje"

Af Henrik Døcker, Journalist

Et varieret og moderne festskrift til en menneskeretsaktivist

*Implementing Human Rights
- essays in honour of Morten Kjærum,
red. af Rikke Frank*

*Jørgensen & Klaus Slavensky
505 sider, udg. af Dansk Institut for
Menneskerettigheder*

Til sin 50-års dag den 30 marts i år kunne Morten Kjærum, det danske Menneskeretsinstituts ind mellem omdiskuterede direktør, glæde sig over et voluminøst festskrift i smuk blå indbinding. Med sit eget institut som udgiver byder det på forventelige lovord – en nyere foreteelse i festskrifter, der for kun få år siden ikke indeholdt ét eneste ord om den, til hvis ære, de blev skrevet. Nuvel, et festskrift er ligesom ikke skabt til kritisk gennemhegling, men tænkt som en ærefuld hilsen, en slags gave, til en person i den udvalgte kreds, der overhovedet får et festskrift. Men der er nok at fejre for Kjærum, som først og fremmest fortjener anerkendelse for at have sikret det daværende menneskeretscenters overlevelse, da politiske kræfter for få år siden forlangte hans hoved på et fad.

Det engelsksprogede værk byder både på tænksomme juridiske funderinger over menneskeretsbegrebet – og dem kan vi på en måde aldrig få nok af på grund af dets vekslende indhold til forskellige tider – og langstrakte, tørre, organisatorisk-praktisk betonedede indlæg. Nå, strengt taget skal man vel ikke (som denne anmelder dog har gjort) læse det rub og stub, men udvælge kapitler, der interesserer én!

Der er masser af indbyrdes uoverensstemmende vidnesbyrd om hvorvidt menneskerettighederne nu også "er blevet til noget", om de – fx i Kjærums direktørtid – nu respekteres bare lidt mere på verdensplan.

Når FN's menneskeretskommissær, Louise Arbour, som citeret i forordet, beskriver den periode, vi nu er inde i, som en implementeringsæra for menneskerettighederne, så gad man godt vide, hvad hun ville sige til at læse forskningsleder Hans-Otto Sanos konstatering af, at det er gået tilbage for de borgerlige rettigheder. Baseret på en gennemgang af status for seks forskellige rettigheder: fravær af 1) forsvindinger, 2) henrettelser uden for strafferetsplejen, 3) tortur samt 4) forsamlings- og foreningsfrihed, 5) ytringsfrihed og 6) deltagelse i det politiske liv i 17 lande fremgår det, at disse rettigheder er reduceret i ti lande og styrket i resten. Lidt bedre står det til med de politiske rettigheder: Seks lande har fået dem styrket, seks er uforandrede, mens fem viser tilbagegang. Særlig ytringsfriheden har generelt trange kår, konkluderer Sano.

Advokat Sune Skadegård Thorsen har i en årrække arbejdet for at indskærpe forretningsverdenens medansvar for menneskerettighedernes overholdelse (ret så aktuelt ved vurderingen af sanktioners indvirkning på de diktatoriske generaler i Myanmar. H.D.) Dette nye område, som FN's generalsekretær endog har udnævnt en særlig repræsentant til at følge, vil Kjærums institut efter hans mening kunne gøre noget for at udvikle...

Ønsketænkning og virkelighedens verden

I forgrunden af enhver diskussion om menneskerettighedernes 'stade' står naturligt en afklaring af udbredelsen af tortur: Er det lykkedes at begrænse den? Men det giver den østrigske jurist, professor Manfred Nowak, FN's særlige rapportør om tortur, ikke noget svar på i sit kapitel. Vi kommer ikke uden om henvisninger til en række bestemmelser i nye og gamle internationale aftaler (konventioner), ak ja papiret er tålmodigt, også når det skal konstateres, at den 'forpligtelse', staterne har påtaget sig til at anholde eller udlevere (dedere aut judicare. H.D.) en torturbøddel, der måtte indfinde sig på en hvilken som helst stats

territorium. Det går over min forstand, at 'man' (verdenssamfundet) rask vedtager den slags konventioner, når enhver ved sine fulde fem må vide, at staterne (incl. den danske, som tidligere beskrevet i dette magasin) til det yderste vægrer sig ved at anholde udenlandske rangspersoner, det være sig en kinesisk statsadvokat eller en iransk udenrigsminister på besøg i Danmark eller en tidligere usbekisk minister og torturbøddel, der slap uskadt ud af Tyskland (som Novak beretter om)! [Jeg har derfor tilladt mig at sætte denne ganske urealistisk opstillede forpligtelse i gåseøjne]. Staterne opfatter det tydeligvis sådan, at de har ret til evt. at skride ind over for en sådan torturbøddel 'på visit' men ikke som en pligt!

Den franske juraprofessor Emmanuel Decaux påpeger, at der nu om dage er en stigende tendens til at en person, der endog er tiltalt for grove menneskerettighedskrænkelser, ikke sættes under anklage ved en militærdomstol, med mindre at den pågældendes handlinger helt klart er udsprunget af vedkommendes militær placering. FN's Menneskeretskomité har øvet en ikke ringe indsats for at presse de stater, der ynder sådanne militærdomstole til at begrænse brugen af dem.

Den norske juraprofessor og tidligere direktør for det norske menneskerettighedscenter Asbjørn Eide har påtaget sig den vanskelige opgave at forklare hvordan det forholder sig med mindretalsrettigheder og personer uden statsborgerskab (non-citizens). Der er ingen mening i, at statsborgerskab skal være et kriterium for at man kan nyde mindretalsrettigheder, mener Eide. Det er så sandt som det er sagt - men hvordan kan professoren skrive, at det har rejst 'megen debat' om hvorvidt FN's Verdenserklæring (af 1948) knæsætter en menneskeret til statsborgerskab, når den almindelige mening er, at sådanne erklæringer (eng.declarations) ikke er folkeretligt forpligtende? Hvorfor blande ønsketænkning ind i en saglig juridisk redegørelse? Når nu Estland og Letland har gjort det vanskeligt for nogen etniske russere, som boede i disse

lande, da det var Sovjetunionen, og reelt ville gøre dem statsløse, hvorfor henviser han så ikke til, hvordan den Europæiske Menneskerettighedsdomstol i hvert fald i ét tilfælde har hjulpet en fortvivlet kvinde? Et godt eksempel på denne domstols dynamiske fortolkning (som tidligere beskrevet i Menneskeretskavalkade i "Menneskeret og -Vrang" nr. 4/2006).

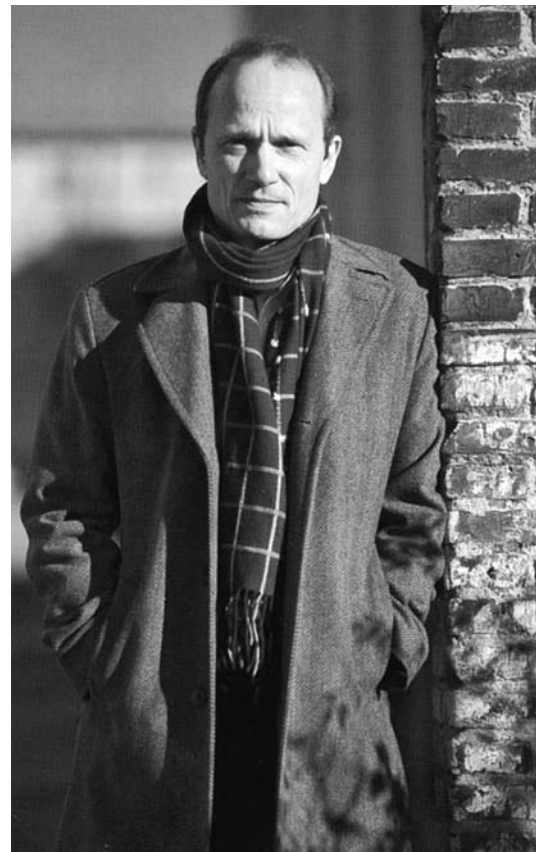
Der er nu 80 menneskeretsinstitutter verden over

Naturligt beskriver det store, imponerende værk også USA's kritisable og tvetydige holdning til folke- og menneskeretten. Hurtig til at svinge pisken over notoriske menneskeretskrænkende lande og selv vældig sen til at ratificere internationale traktater, der kunne komme til at undergive USA den mindste form for internationalt regime og dermed forpligtelser, som måske ikke 100 pct. ville bekomme den siddende amerikanske regering! (USA har endnu ikke ratificeret børne- og kvindekonventionerne, ligesom det stadig står udenfor Den Internationale Straffedomstols jurisdiktion). Det har verden over vakt enormt opsigt, at den amerikanske præsident George W. Bush's militære 'ordinans' fra nov. 2001 sikrede tilbageholdelse af 'ikke-statsborgere', der var eller havde været medlemmer af Al Qaeda, eller som havde været engageret i terrorisme (fx som tilknyttet Taleban) uden for USA, og at disse personer blev frataget alle rettigheder til at få deres tilbageholdelse domstolsprøvet.

I december samme år vedtog det danske folketing et regeringsforslag om Danmarks deltagelse i militære operationer i Afghanistan – som en opfølgning af USA bombardement af terrorist-støttepunkter dér og i kølvandet af terror-angrebene på Verdenshandelscentret og Pentagon 11. sept. Men de danske styrker blev ikke indviet i Bush's særlige militære forholdsordre. Hverken den

danske statsminister eller udenrigsminister nævnte noget om det i taler om Afghanistan-indsatsen i januar 2002. Hele dette mudrede spil, præget af falske forsikringer og fortielser, er tidligere fremlagt i dagspressen, hvor man endog vovede et øje og talte om muligheden af at rejse en rigsretssag! Han henviste til de to ministres udtrykte tillid til at USA respekterede internationale forpligtelser (Geneve-konventionerne), men de tilsidesatte ved mod bedre vidende eller forsømmelighed deres forpligtelser efter ministeransvarslovens § 5. Men det er nu ganske nyttigt at få det hele repeteret her.

Morten Kjærum, selv jurist som mange af godt 35 bidragydere til festskriftet, blev hyldet ved en større reception på fødselsdagen. FN havde sendt en repræsentant fra det Geneve-baserede Menneskeretscenter for verdensorganisationen, som sørgede for at Kjærums institut også blev passende hyldet ved samme lejlighed. Den tidligere FN-højkommissær for menneskerettigheder, Mary Robinson, minder i et forord til festskriftet om, at det danske institut ved sin oprettelse i 1987 var et af de første af slagsen i verden. Der er nu omkring 80! Og jo, tyveårsdagen for instituttet blev også festligt og højtideligt markeret – i maj. Jeg kan personligt bevidne, at Morten Kjærum fortsat er fuld af energi, og at hans institut er ved godt mod til videre granskninger af brud på menneskerettighederne hist og hisset. Måske med knap så mange udmeldinger om at dette og hint udspil fra regeringen er "på kant med menneskerettighederne" sådan som før. Men, som en taler, pensioneret landsdommer Holger Kallehauge, bemærkede: Desværre bliver man som oftest mindet om menneskerettighederne, når de bliver overtrådt.

Kommentar

Af Sune Skadegård Thorsen, Advokat

"I nyhedsbrev nr. 3 kommenterede journalist Henrik Døcker i sine klummer en kronik, jeg havde skrevet i Politiken med en kollega, Cecilia Decara, fra Institut for Menneskerettigheder om 'hate speech'. Døcker skriver: "Nyt er det, som en sociolog og en advokat i en kronik i Politiken (8.5.2007) gør det, at foreslå en straf for det, de engelsktalende kalder hate speech".

Det kan jeg som medlem af Helsinki-komiteen nok godt leve med. Jeg kan nok også godt leve med, at foreningen gør sig til talsmand for en prioritering af ytringsfriheden over andre basale rettigheder, selv om det strider mod Wiener-deklarationen fra 1993; det falder trods alt, som Døcker fremhæver, godt i tråd med en politisk (og populistisk) dansk diskurs. Man kan sikkert også med en farvet lup udlede en 'retning' af en 'holdning imod en sådan særskilt lovgivning' af den Europæiske Menneskerettighedsdomstol's praksis. Det skulle dog undre såre, at det på nogen måde fremgår klart. Men at ophæve afgørelser fra den danske anklagemyndighed og danske domstole som argument for en sådan 'retning' er det rene volapyk. Nævnte myndigheder må og skal ikke give udtryk for 'en holdning imod særskilt lovgivning'. De skal forvalte lovgivningen. Og pointen med kronikken var netop at påpege, at ikke alene lovgivningen, men også begrebsdannelsen, mangler. Døckers analyse kan måske ses som et angreb mod anklagemyndigheden og danske domstole om at blive 'politiserede'. I det lys kan bemærkningerne godtages som en kritik, jeg ikke nødvendigvis er uenig i.

Som medlem af Helsinki-komiteen finder jeg det imidlertid uacceptabelt, at 'min' forening i sine faste klummer undsiger FN's menneskerettigheder. Siden 1977, hvor Danmark ratificerede FN's konvention om afskaffelse af alle former for race-diskrimi-

nation, har vi under artikel 4 haft en klokkeklar forpligtelse til at forbyde 'hate speech'. Nu bliver min forenings medlemsblad talerør for, at Danmark i sin forkrampede og misforståede kamp for ytringsfriheden, undsiger sig sine internationale forpligtelser. Beklageligt.

Staten's forpligtelser under art. 4:
“(a) Shall declare an offence punishable by law all dissemination of ideas based on racial superiority or hatred, incitement to racial discrimination, as well as all acts of violence or incitement to such acts against any race or group of persons of another colour or ethnic origin, and also the provision of any assistance to racist activities, including the financing thereof;

(b) Shall declare illegal and prohibit organizations, and also organized and all other propaganda activities, which promote and incite racial discrimination, and shall recognize participation in such organizations or activities as an offence punishable by law;

(c) Shall not permit public authorities or public institutions, national or local, to promote or incite racial discrimination.”

Døcker's sammenligning med brug af udtryk som 'landsforræder' og 'racistisk' giver ikke rigtig mening i denne kontekst, men vidner nok snarere om, at vi ikke er i stand til at identificere 'hate speech' når det forekommer. En mangel kronikken adresserede.

Med venlig hilsen
Sune Skadegård Thorsen, Advokat

Redaktørens bemærkning til advokat Sune Skadegård Thorsens kritik:

Idet vi henviser til kolofonen, MR&V s. 2: "Artikler og bidrag tegner ikke nødvendigvis komiteens og Redaktonens holdninger" kan vi tilføje – ej heller, når det drejer sig

om "faste leverandører". Komiteens holdninger kommer til udtryk i lederen.

Redaktionen modtager gerne kritiske og debatskabende indlæg.

Ole Richter
Ansvh. Redaktør

Henrik Døckers svar:

Advokat Sune Skadegaard Thorsen reagerer overraskende voldsomt på den kommentar til hans Politiken-kronik om behov for straf for såkaldt hate speech, "Menneskeretska- valkade" bragte i sidste nr. Som stod vi i en retssal med skarptslebne modsatrettede synspunkter. I mangel af love kan man vel bruge internationale konventioner til at slå hinanden i hovedet med! I betragtning af definitionsvanskelighederne ved hadsk skrift og tale mod bestemte befolkningsgrupper – som man vel kan oversætte det til – virker det hårdttrukket at påstå, at jeg som klummeskriver skulle give støtte til at Danmark begår folkeretsbrud – Skadegaard Thorsen taler om, at jeg skulle undsige Danmarks internationale forpligtelser. Det skulle, sådan som jeg læser hans indlæg, ske ved ikke at fortolke FN's konvention om afskaffelse af alle former for race-diskrimination. således, at Danmark har forpligtelse til at skærpe en lovgivning, der allerede ved straffeloven § 266b giver mulighed for at straffe de mest ekstreme had-udladninger! Vil man læse alle slags internationale aftaler som Sune Skadegaard Thorsen, kunne man rolig kalde folkeretten for en patient, der ligger for døden! Én ting synes vi dog at være enige om, at det er svært at identificere hate speech. Dette i sig selv er efter min mening et stærkt argument for ikke at lovgive om det!

Hvad sker der i sekretariatet?

Af Ole Richter

I forrige nummer annoncerede vi, at vi ville prøve at holde medlemmerne bedre orienterede om, hvad der sker i Sekretariatet og dermed i Komiteen.

I forrige nummer havde der bl.a. indsneget sig en fejl under opstillingen af de faste medarbejdere i Sekretariatet, så herunder er den korrekte.

Projektet Advokater uden Grænser har skiftet navn, men ikke formål, til Legal Monitoring, og Mikael Lyngbo har nu været i Diyarbakir 3 gange for at følge sagen mod de 53 kurdiske borgmestere, som har skrevet til den danske statsminister Anders Fogh Rasmussen, for at regeringen skal opretholde det kurdiske TV-selskab Roj TVs sendetilladelse. Med den militære optrapning,

som i denne tid foregår i Østtyrki ved vi endnu ikke, om vi skal sende Mikael Lyngbo derned den 20. november, når sagen skal for retten formentlig for sidste gang. Kampene mellem den tyrkiske hær og PKK vil sikkert føre til hårde domme over borgmestrene.

Vor første overvågning foretog Thomas Elholm i Moskva. Det var sagen om opløsningen af Den Russisk-Tjetjenske Forening, som blev forbudt ved en føderal højesteretsdom. Marko Malic har for nylig oversat dommen til dansk, og Thomas Elholm har færdiggjort sin rapport. Den vil blive lagt ud på vores hjemmeside, så alle kan læse den.

Desuden har vi indledt et samarbejde med NGO'er i Ukraine og Rusland om uddannelse i grundlæggende rettigheder og menneskerettigheder.

Men den vigtigste "aktivitet" lige nu er jagten på nye sekretariatslokaler. Huslejen er blevet for høj, og den vil med sikker-

hed stige betragteligt næste år også. Det skyldes, at vi bor i en fredet ejendom. Det giver udlejer mulighed for at lægge grundskyld- og dækningsafgiftsstigninger over på erhvervslejerne til fordeling efter størrelsen på huslejen. I skrivende stund har vi endnu ikke fundet egnede lokaler til sekretariatet. ■

Hvem er i sekretariatet?

Medarbejder	Fagligt område	Geografisk område
Bjarne Rasmussen	Regnskabsfører	
Helle Elgaard	Medredaktør MR&V	Soldatermødre
Jørgen Olsen	IT, Webmaster	
Karolina Trojnar	Rengøring	
Margareta Kepinska Jakobsen	Sociale menneskerettigheder	Østeuropa, Rusland
Marko Malic		Balkan, Rusland
Mikael Lyngbo	Krigens love	Tyrki, Centralasien
Niels Groth	Terrosisme	DANFØ, Sociale Forum
Ole Richter	Ledelse, administration, MR&V	Balkan
Tom Rylander	Sekretær for bestyrelsen	
Zacharias Balslev-Clausen	Komiteens historie, diskrimination	

HVIS DU VIL VIDE MERE OM DEN DANSKE HELSINKI KOMITE FOR MENNESKERETTIGHEDER

*- er du naturligvis velkommen til at kontakte os på telefon 33 91 81 10, eller pr brev til:
Gothersgade 89
1123 København K
eller pr mail på:
main@helsinki-komiteen.dk*

*Du kan også blive medlem af Den Danske Helsinki-Komite - Prisen er 250,- kr pr år, dog
betaler Pensionister og arbejdsløse 150,- kr pr år og Studerende 50,- kr pr år.*

*Alle medlemmer modtager vores blad, der udkommer 4 gange årligt.
Kontakt os og hør nærmere om hvordan du bliver medlem.*

Nyhedsbladet udkommer 4 gange om året.
Indlæg og bidrag kan sendes til redaktionen:

Den Danske Helsinki Komite
Gothersgade 89
1123 København K
E-mail: main@helsinki-komiteen.dk
Internet: www.helsinki-komiteen.dk